

vasat révén), másfelől pedig éppen a vágyak szerkezetének igencsak frivol bemutatása által *közelíti meg* avagy *édesgeti magához* az olvasót, aki például a „síksneuró”, „síkspara” vagy „síkskizó” játékos elemzése folytán sajnos mindenképp magára ismer a tünetegyüttesek valamelyikében.

Nincs pardon, ami nem szép Farkas Zsolttól, de mindez csak első közelítésre tűnik kegyetlenségnek, mivel adható ennek egy derűsebb olvasata is, melyen keresztül az általam sokat ígérgetett „motiváltság” megpillantható, s így kiderül, hogy a szerző végül is jót akar: az érzelmek, a szeretet/-lem, a gondoskodás és az adományozás kaotikus világának könnyed hangvétellű, aránylag barátságos bemutatását a mondandó túlajtott, szanaszét reflektált lenullázásával, körülbelül így: „Hiteles. Akinek azért (nem) adhatsz hitelt, mert (ahhoz [f]el kellene ismerni, hogy) tartozol neki. Nem követel: (nem) tartozol.” Az ily módon tudtunkra hozott „nincs igazság” megoldás ezúttal kimondottan felszabadító, és nem ráébresztő drámaisággal terhelt. Így nem rohanunk a könyv letétele után szakemberhez, hanem a helyzetet kívülről tekintve, Farkas Zsoltéhoz *fogható* (ön)ironikus viszony kialakításához *foghatunk hozzá*. Jó munkát mindenkinek!

BORÓK SZABOLCS

(Kalligram Kiadó, Pozsony, 2004,
100 oldal, 999 Ft)

Andy Warhol filozófiája A-tól B-ig és vissza

Andy Warhol krónikás, muzeológus, antropológus, gyűjtő, zenei impresszárió, magazinkiadó, alkalmazott grafikus, a korszak legélesebb szemű dokumentátora, művészetgyár-tulajdonos, filmrendező, multimédia-zseni, aki melleleg médiasztár és a New York-i underground kultikus figurája is egy személyben. Ráadásul – mint azt az *Andy Warhol filozófiája* című műből megtudhatjuk – „filozófus”.

Warhol az információtechnológia eszköztárának személyessé tétele révén megváltoztatja a művészről és a művészetéről alkotott korábbi képünket. Könyvében a személyiség- és művészettermelés kérdéskörét járja körül, miközben önmagát és olvasóját „röpteti és kikacagja”. Saját elmondása szerint az úgynevezett álságos művészet-művészet helyett a pénz iránt őszinte érdeklődést tanúsító biznisz-művészetet művel, filozófiája pedig biznisz-filozófia. A bölcselkedő Warhol a szofisták kései utóda, aki a tömegmédia termékeként a tömegmédiát úgy dicseri, hogy közben vérig alázza. Egyszerre használja, tekinti fontosnak, ugyanakkor mélységesen lenézi és semmibe veszi: „Azt mondják, hogy én rá akartam szedni a médiát, amikor az egyik újságnak adtam egy életrajzot, és egy másik újságnak egy

másik életrajzot. Szerettem különböző információkat adni a különböző magazinoknak.”

Warhol könyvéből kiderül, hogy korunk leginkább eladható termékének, a személyiségnek a legfontosabb kellékei a hírnév, a szépség, az idő, a szerelem és a művészet. Ezek mind olyan fejezetek a műben, melyek a korszak legfontosabb személyiség-konstituáló jellegzetességeit vizsgálják. Warhol mindezeket kellő iróniával kezeli, pontosabban olyan látszólagos naivitással, ami már önmagában is gyanús. „A legjobb hírnév az, ha valakinek a neve egy üzletre van felírva. Igazán féltékeny vagyok azokra, akikről nagyon nagy üzleteket neveztek el.”

Korunk fő személyiséggenerátoráról, a szépségről hasonló szellemben nyilatkozik. „Soha nem találkoztam olyan emberrel, akit ne nevezhetnék szépségnek.” Szerinte mindenkiben van valami, ugyanakkor mindenkiből hiányzik ez vagy az: „az első számú női szépségnek nincs melle. Vagy az első számú férfiszépségnek kicsi micsodája van.” Warhol filozófiája nem csupán a szofisták kései és (látszólag?) lebutított változata, hanem (számomra legalábbis) a 17. századi skót filozófus, David Hume elképzeléseit is idézi, aki szembeállítja a valódi filozófiát azzal a fajta bölcselkedéssel, amely az

abszolút igazságot keresi, és a filozófia autonómiáját védelmezi a mindennapokkal szemben. Hume úgy véli, hogy az igazi filozófus nem menekül el a mindennapi tapasztalatok világából, hanem annak résztvevőjeként reflektál a bevett szokásokra. Tudatában van annak, hogy a filozófus ezeken a szokásokon, előítéleteken, meggyökeresedett elképzeléseken át képes csak látni a valóságot.

Warhol, szembeállítván a művészet-művészetet a biznisművészettel, hasonlóan gondolkodik, mint Hume. A művészet halála (ez vár Hume szerint a filozófiára is) az érdektelenség, aminek legfőbb oka a mindennapi gyakorlattól elszakadó autonómia. A biznisművészet egyszerre szolgálja és szolgálta ki a médiát, ezzel pedig akaratlanul is analizálja és kanalizálja a benne zajló, olykor átláthatatlan folyamatokat.

Warhol, amikor néhány évvel halála előtt megkérdezték tőle, hogy milyen sírfeliratot választana, egyetlen szót jelölt meg: *figment* (kitaláció, koholmány). Itt nem csupán saját életére reflektált, hanem pontosan megragadta a modern lényegi vonását. Az eredetiség a modernitás expanzionizmusának eredményeként létrejövő misztifikáció, mely adott esetben a hatalom számára nemkívánatos személyiségek meg-

rendszerbeállításának kifinomult eszközzé is válhat. Warhol célja, hogy emlékeztessen minket arra, miként használjuk jeleinket, és hogy megmutassa, művészi értelemben más reprezentációs technikák is hatékonyak lehetnek, vagyis nincs egyetlen adekvát leképezés. A könyv az unalomba fulladás biznisz-művészetére: „Időm végén, amikor meghalok, nem akarok maradékot hagyni. És nem akarok maradék lenni.”

KOLLÁR JÓZSEF

(Fordította Halász Péter; Konkrét Könyvek, Budapest, 2004, 256 oldal, 2280 Ft)

ALBERT EINSTEIN

Válogatott írásai

Amennyiben nem döntenek meg holnapután Albert Einstein zseniális elméletét, a világ működését illetően legalábbis, továbbra is marad egy fogódzónk: a fény sebessége – függetlenül forrása irányától és sebességétől – állandó. Ez már csak azért is megnyugtató, mert így soha nem ér előbb a kereszteződésbe a járművünk vagy a magunk képe, mint mi magunk. Ha tudniillik a fény sebességéhez hozzáadódna a miénk, az esetben kicsit korábban tűnnénk föl a kanyarban (300 ezer kilométer másodpercenként, mi meg, mond-

juk, kanyarodunk óránként harminccal). Azelőtt tehát, mielőtt még valóban odaérnénk. Ez pedig nem kevés bonyodalmat okozna, és bizonyosan nem csak a közlekedésben.

A világ civilizáltnak mondott részeiben valószínűleg csak kevesen nem ismerik a 20. század – s vélhetőleg eddigi minden idők – legismertebb képletét: $E = mc^2$. Azaz az energia tömegé, a tömeg energiává alakulhat. Einstein képlete szerint minden anyagban rejtett, ámde hatalmas energia (E) található, mely az anyag tömegének (m) és a fénysebesség (c) négyzetének szorzata.

Ez persze bonyolultnak tűnhet. Einstein sikere, ismertsége azonban abban is rejlik, hogy úgy forradalmasította az Arisztotelész, Kepler, Newton utáni fizikát, hogy azt mindenki számára érthetővé tudta tenni. (Még akkor is, ha ő maga gyakran állította: elméletét talán ha tucatnyian értik a világon.) Szellemes és jól ismert példája volt a Nagy Relatívának (ezt a nevet hopi indiánoktól kapta), hogy órának tűnhet egy perc a forró kályhán, míg percnél egy parkban töltött kellemes óra.

Az Albert Einstein válogatott írásait tartalmazó könyv a lehető legjobb órában és percben jelent meg. A kiadó fölkészült, s a könyv munkatársai remek munkát végeztek. Az időzítés pedig természetesen volt. A mű a speciális relativitáselmélet századik, s a tudós halálának ötvenedik évfordulóján jelent meg.